

**РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ**

**ПОСЕБЕН ИЗВЕШТАЈ
ЗА СОСТОЈБИТЕ ВО КАЗНЕНО - ПОПРАВНИТЕ И ВОСПИТНО - ПОПРАВНИТЕ
УСТАНОВИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

СКОПЈЕ, ЈУНИ 2006 ГОДИНА

ВОВЕД

Пенитенцијарниот систем во Република Македонија е востановен согласно уставниот постулат содржан во одредбата на членот 12, став 2, според која никому не може да му биде ограничена слободата, освен со одлука на судот и во случаи и постапка утврдена со закон што значи дека и осудените лица ги уживаат сите слободи и права утврдени со Уставот, освен правото на слободно движење, со востановени механизми за контрола и надзор во текот на извршувањето на казната затвор и со создавање на реални претпоставки за социјална адаптација и ресоцијализација како основен предуслов за враќање во општеството по издржаната санкција.

Во функција на операционализација на уставната одредба и општо прифатените меѓународни стандарди во оваа област со Законот за извршување на санкциите, се обезбедува почитување на физичкиот и моралниот интегритет на осудените лица и нивната лична сигурност; забрането е мачење, понижување и казнување; забранета е дискриминација врз основа на полот, расата, бојата на кожата, националното и социјалното потекло, политичкото и верското убедување, имотната и општествената положба; загарантирана е заштитата на животот и здравјето; утврдена е обврска за создавање основа за постпенална помош по истекот на казната и др.

ПРАВНА РАМКА НА ПОСТАПУВАЊЕ НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ

Народниот правобранител на Република Македонија како контролен механизам над работата на јавната администрација, остварувајќи ги уставните и законските надлежности, постапувајќи по службена должност и по претставки поднесени од граѓаните има за цел да придонесе за подобро и поефикасно функционирање на јавната администрација.

Една од најзначајните надлежности на Народниот правобранител утврдена е во членот 31 од Законот за народниот правобранител (“Службен весник на Република Македонија” бр.60/03), според кој, Народниот правобранител ги следи состојбите на почитувањето и заштитата на уставните и законските права на лицата во органите, организациите и установите во кои слободата на движење е ограничена, а особено на приведените, притворените и лицата кои издржуваат казна затвор или воспитно-поправна мерка во казнено-поправните и воспитно-поправните установи.

Според оваа законска одредба, Народниот правобранител ваквата законска функција ја остварува со посети и увиди без претходна најава или одобрение, а со приведените, притворените и лицата кои издржуваат казна затвор или воспитно-поправна мерка разговара без присуство на службени лица.

Законот за народниот правобранител, ја гарантира тајноста на комуникацијата на притворените и осудените лица со Народниот правобранител на начин што нивните претставки и одговорите на Народниот правобранител што се доставуваат во затворен плик, не смеат да се отвараат или да бидат предмет на проверка од службените лица.

Остварувајќи ги утврдените законски надлежности, а во правец на реализација на Програмата за работа на Народниот правобранител за 2006 година во врска со правната положба на осудените и притворените лица, во текот на месеците **мај и јуни 2006 година**, преставници на Народниот правобранител ги посетија и остварија увид во работата на казнено - поправните установи во Република Македонија и Воспитно поправниот дом Тетово.

КОНСТАТИРАНИ СОСТОЈБИ ВРЗ ОСНОВА НА ИЗВРШЕНИТЕ УВИДИ

При посетите и увидите остварени во казнено-поправните установи и во Воспитно-поправниот дом Тетово заради согледување на состојбите беше разговарано со раководните лица на установите и со притворените, осудените и малолетните лица кои престојуваат во пенитенцијарните установи и беше извршен увид во просториите во кои се сместени оваа категорија на граѓани при што беа констатирани следните состојби:

1. КАЗНЕНО - ПОПРАВЕН ДОМ “ИДРИЗОВО” СО ОТВОРЕНО ОДДЕЛЕНИЕ ВО ВЕЛЕС

Во оваа казнено-поправна установа од општ вид се извршува казна затвор за осудени лица осудени над 3 години и казна доживотен затвор. Установата организациски функционира преку затворено, полуотворено и отворено одделение за осудени лица од машки пол и одделение за осудени лица од женски пол без разлика на висината на казната затвор. Во составот на Домот функционира и приемно одделение, амбуланта и одделение за стари и изнемоштени лица. Во текот на посетите во периодот мај - јуни во оваа казнено-поправна установа престојуваа 1.239 осудени лица, распоредени во соодветните одделенија.

Во Казнено-поправниот дом “Идризово” вработени се вкупно 212 лица меѓу кои директор и негов заменик, 20 лица во службата за превоспитување, 120 во службата за обезбедување, 17 лица во извршно-управниот сектор, 11 во финансискиот сектор, 5 лица во здравствениот сектор, 7 во Отвореното одделение во Велес и 30 лица во стопанските единици “Препород” и “Економија”. Имајќи предвид дека Народниот правобранител води грижа за имплементација на начелото за соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците, при посетата на Домот беше констатирано дека од македонската заедница вработени се 197 лица, од албанската заедница 18 лица, 4 Срби, 1 Ром, 1 Влав и 1 лице кое е категоризирано како припадник на друга заедница.

При посетата на **Затвореното и Полуотвореното одделение** беа евидентирани константни проблеми со сместувањето на осудените лица, нивното работно ангажирање, исхраната, организирањето на слободните активности, здравствената заштита и друго. Загрижувачка е и состојбата со просторните капацитети во кои престојуваат осудените лица, но и работните простории на затворскиот персонал. Иако беа забележителни напорите за подобрување на наведените недостатоци бидејќи во фаза на реконструкција е Затвореното одделение, се доби впечаток дека состојбите воопшто не се подобруваат веќе подолг период.

Во текот на посетите на Затвореното одделение на Казнено-поправниот дом “Идризово” осудените лица се жалеа на односот што кон нив го пројавуваат вработените во домот, особено припадниците на службата за обезбедување; на несоодветната здравствена заштита; неорганизираноста на слободното време; ограничувачкиот карактер на контактите со надворешниот свет и нееднаквиот третман при користењето на погодностите определени со куќниот ред. Осудените лица посебно го нагласија лошиот квалитет и недоволната количина на храната, како и несоодветната здравствена заштита. Зачудува фактот што оваа установа, која располага со значителна земјоделска површина и произведува прехранбени производи, има недостиг на храна за осудените лица. Ист е случајот и со здравствената заштита бидејќи се уште хонорарно се ангажира лекар од Воспитно-поправниот дом Тетово, а недостасува и друг медицински персонал, како и медицински материјали и лекови.

При посетата на ова одделение раководните лица ги истакнаа проблемите со недостигот на финансиски средства, лошата техничка опременост и недоволниот број на вработени особено во службата за обезбедување.

Отвореното одделение на Казнено-поправниот дом “Идризово” функцијата ја извршува во два павилјона со 34 простории за сместување на осудените лица. Во ова одделение сместени се 220 осуденици кои се одвоени во две групи од по 110 осуденици и за нив се грижат двајца воспитувачи.

Евидентни беа проблемите со сместувањето на осудените лица, нивното работно ангажирање, исхраната, здравствената заштита и др. Проблем претставува и недоволниот број на вработени во затворските служби.

Загрижувачка е и состојбата на просторните капацитети во кои престојуваат осудените лица, особено на бањите каде што се одржува личната хигиена на осудениците.

Во текот на посетата на Отвореното одделение осудените лица најмногу се жалеа од лошиот квалитет на храната и несоодветната здравствена заштита поради што се принудени самите да ги набавуваат потребните лекаства, а поплаки имаше и поради неработењето на телефонската говорница и слабото осветлување во просториите.

Во разговорот со директорот на Домот беше истакнато дека во постапка е реконструкција на електричната инсталација, поставување нови телефонски апарати, санација на централното греење и реконструкција на трпезаријата.

Женското одделение кое функционира во состав на Казнено-поправниот дом “Идризово” се состои од отворено и затворено одделение. Од вкупно 34 осудени лица од женски пол 9 престојуваат во Отвореното, а 25 во Затвореното одделение.

Положбата на осудените лица во однос на: сместувањето, личната хигиена и исхраната е многу подобра за разлика од другите одделенија на Казнено-поправниот дом “Идризово”.

Во текот на посетата на Женското одделение осуденичките изразија поплаки на однесувањето на воспитувачката на одделението и директорот на установата, особено поради многу ретките контакти што тие ги остваруваат со нив.

Во разговорите со некои од осуденичките беа истакнати неколку проблеми. Осуденичката К. С. се жалеше дека до директорот поднела барање за условно намалување на казната, но се уште не добила одговор, односно не знае дали по барањето е постапено. Осуденичката Р. М. се жалеше дека до директорот поднела барање за прогресирање од затворен во полуотворен третман, но се уште не добила одговор.

За поплаките беше извршен увид во личните досиеја и беше констатирано дека барањата се процесуирани и нема никаков застој во однос на постапувањето.

При посетата на Домот беше извршен увид и во работата на **Амбулантата** при што беше разговарано со докторот кој во врска со екипираноста истакна дека вработени се: 2 доктори од кои едниот е општ лекар, 2 медицински сестри во аптеката и 1 медицинска сестра во превијалиштето. Посебно внимание беше посветено на Метадонскиот центар кој е отворен на 27.03.2006 година и функционира по основ на Проектот на Психијатриската болница во Бардовци. Целта на овој проект е контролирано користење на метадонот од страна на осудените лица зависници од дрога со што се намалува ризикот од здобивање со други болести.

Во текот на посетата во Домот престојуваа околу 400 зависници од дрога, а под метадонска терапија беа околу 180-200 осуденици и за сите нив се водат здравствени картони.

Во амбулантата, исто така, се води картотека со податоци за сите пациенти, а функционираат и: аптека која беше релативно добро снабдена со потребните медикаменти, ординација за преглед, превијалиште и лабораторија. Во амбулантата има 32 соби распоредени во две крила, а во моментот на посетата во собите беа сместени многу поголем број пациенти отколку што дозволува предвидениот капацитет.

Во составот на Казнено-поправниот дом “Идризово” функционира и **Отвореното Одделение во Велес** кое е лоцирано неколку километри надвор од градот во објект во кој на првиот кат е управата, а на вториот кат се просториите во кои се сместени осудените лица.

Веднаш можеше да се забележи дека објектот е многу стар и дека не ги здоволува пенолошките стандарди за извршување казна затвор.

Вкупниот број на вработени во Отвореното одделение е 12 лица меѓу кои: 1 раководител, 8 лица во службата за обезбедување, 1 воспитувач, 1 готвач и 1 администратор кој работи по основ на договор за дело. Од вкупниот број вработени речиси сите се припадници на македонската, а само едно лице од албанската заедница.

Во моментот на посетата казна затвор издржуваа вкупно 39 лица од кои: 24 лица за сторени кривични дела (од кои 18 Македонци, 3 Албанци и 3 Роми) и 15 лица за сторени прекршоци.

Во долниот дел од објектот се наоѓа управата на Отвореното одделение, приемна просторија и кујна со трпезарија.

Кујната беше чиста и уредна, целата поплочена иако беше забележливо дека долго време не се преземени никакви зафати за обнова на ентериерот и кујнските апарати. Истото може да се заклучи и за трпезариската просторија која е пространа, добро осветлена и може да ги задоволи потребите по однос на бројот на осудениците.

Во просториите во кои се сместени осудениците има по 7 - 8 железни кревети, на кои постелнината беше чиста, но стара и дотраена, прозорците многу стари, но големи и овозможуваат добра светлина и природна вентилација. Сидовите во собите, како и во ходниците беа зачадени бидејќи во зимскиот период за огрев се користат дрва и беше очигледно дека повеќе години не се молерисани. Во просториите имаше шкафови, маси со столици и импровизирани закачалки за алишта.

Најлоша беше состојбата со санитарииите кои се стари и дотраени и одвај ги задоволуваат основните потреби поради што е неопходно итно реновирање.

При увидот во просториите беше разговарано со дел од осудениците и тие истакнаа дека единствено се задоволни од раководителот на Отвореното одделение. Сепак нивните поплаки се однесуваа на третманот од страна на службените лица и беше наведено дека во одредени случаи некои лица од обезбедувањето некоректно се однесуваат кон осудениците, ги малтретираат и не им овозможуваат целосно остварување на правата, особено во однос на посетите и слободните викенди при што селективно и неосновано им ги ускратуваат тие права.

Поплака беше упатена и за социјалниот работник поради тоа што слабо комуницира со осудениците, а при обраќањата за помош споро или воопшто не одговара на нивните барања.

Во разговорот осудените лица истакнаа дека сами се грижат за хигиената во собите, меѓутоа во однос на личната хигиена оставени се да се снаоѓаат бидејќи од управата не добиваат никакви средства за оваа основна потреба.

Со оглед на тоа што во затворот нема амбуланта, за потребната лекарска помош осудениците се носат во здравствена установа во Велес, а за потешки случаи во медицинските институции во Скопје.

Во однос на спортските активности беше истакнато дека се многу ретки и дека нема услови за реализација на таа цел со оглед на фактот што во дворот на Одделението нема никаков спортски објект. На осудениците не им се достапни дневни весници, но затоа пак правото на телефонска комуникација им е овозможено во секое време.

За работно ангажирање на осудените лица нема одредена можност со оглед на тоа што се обработува мал дел земја, па нивниот ангажман се сведува само на чистење и уредување на дворното место и просториите во објектот.

Инаку, во разговор со раководителот на Отвореното одделение како голем пропуст во постапката на прогресирање на осудениците беше констатирано тоа што од Казнено-поправниот дом “Идризово” во Отвореното одделение во Велес се доставуваат само личното и стручното досие на осуденикот, но не и решението за прогресирање.

2. КАЗНЕНО - ПОПРАВНА УСТАНОВА ЗАТВОР “СКОПЈЕ” СО ОТВОРЕНО ОДДЕЛЕНИЕ ВО КРИВА ПАЛАНКА

Затворот “Скопје” е установа од полуотворен тип во која престојуваат лица кои издржуваат казна затвор до 3 години.

Вкупниот број на вработени во Затворот изнесува 96 лица од кои: 86 во службата за обезбедување, 3 во службата за превоспитување, 3 во службата за здравствена заштита, 9 во службата за извршно-управно и финансиско работење, 2 во Стопанско - инструкторскиот сектор, 2 во Отвореното одделение во Крива Паланка и 4 вработени во Стопанскиот сектор.

Во Затворот, чиј сместувачки капацитет изнесува 226 кревети за осудени лица и 95 за притвореници, во моментот на посетата перестојуваа вкупно 416 лица од кои 217 осуденици, 13 прекршочно казнети лица и 186 притвореници.

Евидентно беше дека поради просторната ограниченост се наметнува проблемот со сместувањето на осудените и притворените лица поради што во една просторија се сместени многу поголем број лица отколку што е предвидено со законските прописи, а поради недостиг на кревети има осуденици кои ноќеваат на душеци поставени на подот и во ходниците што негативно се одразува на личната и колективната хигиена на осудениците, но и на нивната здравствена состојба. Големите број на осуденици и притвореници во однос на капацитетот е најголем проблем со кој се соочува управата на Затворот. Сепак, многуте напори за решавање на проблемот останале безуспешни, па овој проблем претставува основна грижа на директорот.

Осудените лица во оваа казнено-поправна установа се работно ангажирани во земјоделската и сточарската дејност, во столарски и браварски работилници, како и за работа во други институции надвор од Затворот. Осудениците кои се

работно ангажирани согласно прописите ги уживаат правата што им следуваат по тој основ, а тоа се пред се правото на годишен одмор, надоместок за работното ангажирање, користење погодности и др. Исто така, осудениците редовно користат викенди, посети, телефонски комуницираат со надворешниот свет, а користат и други погодности и права утврдени со Законот и куќниот ред.

При секој прием или отпуштање на осудените лица задолжително се врши преглед од медицинска сестра и лекар. Во Затворот има две лекарски простории, една за медицинската сестра и една за лекарот кои се снабдени со сите неопходни медицински апарати и помагала за задоволување на примарните потреби, а аптеката е снабдена со сите неопходни лекови. Во случај на итни потреби со службено возило на Затворот осудениците се носат во здравствена установа во градот, а постои и непречена соработка со невропсихијатар од Невропсихијатриската болница во Бардовци.

При посетата на установата беше извршен увид, по случаен избор, во личните досијеа на едно осудено лице и едно притворено лице при што беше констатирано дека е запазена законски пропишаната постапка и процедура за нивниот прием во Затворот, како и комуникацијата со другите институции која е поткрепена со соодветни акти.

Во разговорот со лицата кои се наоѓаат во притвор беше констатирано дека не се задоволни со исхраната и поради тоа што во просториите има лебарки иако беа видливи трагите од неодамнешно прскање против штеточинки. Во однос на однесувањето на лицата од обезбедувањето притворените лица истакнаа дека е коректно и дека не постои никаков проблем од тој аспект.

Санитарните простории во делот за притвор, како и во Полуотвореното одделение беа функционални и чисти иако имаше видливи траги од оштетувања направени од осудени лица (според зборовите на раководниот кадар), топла вода осудените користат во секое време, а во бањата се монтирани повеќе тушеви кои функционираат.

И во Полуотвореното одделение беше разговарано со осудениците при што немаше поплаки иако впечатокот беше дека исхраната е со слаб квалитет. Во разговорот осудениците го истакнаа проблемот со сместувањето на несразмерно голем број лица во собите и ходниците што им создава дополнителни проблеми и во однос на пристапноста до собите, постојаната загушливост (особено во летниот период) и одржување на хигиената. Инаку, во ова одделение има 20 соби, а во моментот на посетата беа сместени 217 осуденици.

Основна и најголема забелешка во функционирањето на оваа казнено - поправна установа е мешањето на осудениците од Затворот со малолетниците од Воспитно-поправниот дом Тетово, кој е исто така сместен во кругот на Затворот.

Имено, двете казнени институции користат заеднички спортски терени и заедничката кујна и не постои можност за нивно одвојување, што е спротивно на сите стандарди утврдени со Законот и меѓународното право.

Отвореното одделение во Крива Паланка делумно ги исполнува пенолошките стандарди за извршување на казната затвор. Одделението функционира во релативно зачуван објект кој постои 15 години и кој се уште се доградува, а неговата местоположба ги обезбедува еколошките стандарди за сместување. Внатрешниот дел на објектот, како и фасадата се неодамна малтерисани. Затоплувањето на просториите во објектот се врши со печки на дрва, а се планира и инсталирање на централно парно греење. Во Одделението

се вработени вкупно 8 лица: раководител, сметководител (благајник), готвач, инструктор во економската единица и четири лица во службата за обезбедување.

Во моментот на увидот во институцијата престојуваа 18 осудени лица: 16 за сторени кривични дела и 2 за прекршоци, од кои 15 Македонци, 2 Албанци и 1 Ром.

Храната за осудениците се подготвува во затворската кујна при што се запазуваат законските стандарди во однос на калоричноста и квалитетот и се води сметка за верските определби на осудените лица. Трпезаријата има капацитет за 20-30 лица, но подот е од ПВЦ и е многу оштетен поради што е неопходна негова санација.

Осудениците користат заедничко купатило во кое топлата вода се обезбедува од еден застарен бојлер, а неопходна е и поправка на подот бидејќи е многу оштетен. Капење има најмалку еднаш седмично, а за лицата кои се работно ангажирани според потребите. Санитарниот јазол е заеднички и се наоѓа во релативно добра состојба.

Осудениците се сместени во четири простории кои се суви и добро осветлени, а пред секоја соба за секој осуденик има гардеробер. Постои и просторија за осамување во случај кога има сомнеж за појава на заразна болест или за времено сместување на лице од женски пол по основ на сторен прекршок.

Во разговорот со раководителот беше истакнато дека на осудениците согласно законските прописи им се овозможува почитување на верските обичаи во однос на исхраната и на верските празници.

Од разговорот со управата и осудениците беше констатирано дека на осудениците им се достапни Законот за извршување на санкциите, Куќниот ред и другите прописи, така што тие можат непречено да ги изнесуваат нивните поплаки пред надлежните институции.

Здравствената нега на осудените лица се обезбедува преку Медицинскиот центар во градот со оглед на тоа што во установата нема вработено медицинско лице.

Согласно законските прописи осудениците непречено ги остваруваат правата во однос на посетите на роднини, користењето слободни денови, добивањето пратки, а постојано имаат на располагање и телефонски апарат заради остварување контакти надвор од Одделението.

Трпезаријата има функција и на занимална бидејќи во неа е сместен телевизор (со кабловска програма) и има реквизити за разни друштвени игри, меѓутоа на осудениците не им се достапни дневни списанија.

Според наводите на службените лица, во Одделението воопшто не е застапен културниот живот пред се поради специфичните услови во кои опстојува, како и поради ограничениот капацитет и малиот број осуденици.

Од истите причини и работното ангажирање на осудениците е сведено на минимум, така што единствен постојан ангажман е околу одржувањето на хигиената во установата.

Во однос на постапувањето на службените лица кон осудениците констатирано е коректно однесување во рамките на законските овластувања бидејќи во таа насока немаше ниту една поплака од осудениците при непосредниот разговор со нив, односно беше истакнато дека правата и погодностите ги остваруваат без никакви проблеми.

Осудените лица истакнаа задоволство и во однос на храната и овозможувањето на практикување на нивните верски обичаи и традиции.

Нивните забелешки се однесуваа исклучиво на ограничените можности за слободни активности и недоволните реквизити за спортски активности бидејќи на располагање имаа само една шаховска табла, но немаа фудбалска или друга топка и сл. Покрај тоа тие истакнаа дека постелнината е нечиста бидејќи одамна не била испрана, ним не им бил исплатен ниту денар за нивното работно ангажирање и дека осудениците кои имаат слаби фанансиски можности мораат постојано да носат иста облека, па дури и кога се работно ангажирани.

Поединечен разговор е извршен со осуденикот Г. Л. од Куманово кој на 16. 05.2006 год. поднел молба за условен отпуст, но се уште нема добиено никаков одговор.

Забелешките веднаш му беа пренесени на раководителот кој се согласи со дел од нив, но сепак еден дел оправда со недостиг на финансиски средства. Во врска со молбата на осуденикот Г. Л. раководителот истакна дека е дадено позитивно мислење за осуденикот кое на 02.06.2006 год. било препратено до Основниот суд во Куманово, меѓутоа повратна информација од судот се уште не била добиена.

Во однос на прашањето кои мерки ги презема установата по издржувањето на казната на осудениците, раководителот истакна дека веднаш ги известува Министерството за внатрешни работи и Министерството за труд и социјална политика со одредени укажувања, а на осудениците им се издаваат соодветни уверенија.

3. КАЗНЕНО - ПОПРАВНА УСТАНОВА ЗАТВОР ШТИП СО ОТВОРЕНО ОДДЕЛЕНИЕ СТРУМИЦА

Затворот Штип се наоѓа надвор од градот и има добро уредено дворно место. Објектите во кругот на Затворот се добро очувани и во добра состојба, а како сотовен дел на Затворот има игралишта за ракомет, кошарка и други спортови.

Бројот на вработени во Затворот е вкупно 30 лица и еден вработен со договор за дело, од кои 21 лице е во службата за обезбедување.

Во моментот на посетата во Затворот престојуваа вкупно 55 осудени лица од кои: 30 Македонци, 1 Албанец, 8 Роми, 4 Турци и 2 Власи, како и 8 притворени лица од кои 5 Македонци и 3 Албанци.

Затворот функционира во два објекта: посебен објект за притвор и објект во кој се сместени Полуотвореното и Затвореното одделение. Во установата се извршува казна затвор до 3 години, казна затвор за сторен прекршок и изречена мерка притвор согласно судско решение.

Делот за притвор има 16 соби во кои нема прозорци. Наместо прозорци над влезната врата има отвори со решетки за вентилација и светлина, така што со право констатиравме дека осветлувањето претставува проблем не само за притворените, туку и за вработените лица.

Во разговорот притворениците немаа поплаки во однос на постапувањето на службените лица, истакнаа дека им е овозможена редовна прошетка на свеж воздух во траење од 30 минути и дека редовно добиваат пратки од семејствата. На ѕидовите во просториите кои не беа варосани имаше видливи траги од влага како последица на кондензација.

Во Затвореното одделение осудените лица беа сместени во три соби од кои во едната имаше 3, во другата 8, а во третата 4 кревети.

Осудениците најмногу се жалеа на недоволната и еднолична храна и истакнаа дека при посетите помеѓу осуденото лице и посетителот има решетки, дневната прошетка наместо 60 трае 15 - 20 минути, а спортски активности воопшто не се организираат.

Во Отвореното одделение беше разговарано со неколку осудени лица чија основна забелешка се однесуваше на исхраната која била недоволна и еднолична, побараа да им се овозможи користење телевизор и радио приемник, искажаа незадоволство во врска со капењето затоа што било дозволено само еднаш неделно и дека постои недостиг на средства за хигиена бидејќи немаат пари да си ги обезбедуваат самите.

Отвореното одделение во Струмица кое е во состав на Казнено-поправната установа Штип функционира во релативно добри услови. Во оваа установа вработени се вкупно 18 лица од кои: 11 во службата за обезбедување, 2 во превоспитната служба, 2 инструктори, 1 готвач, 1 книговодител и 1 благајник и сите се Македонци.

Капацитетот на Одделението е 65 легла, а во моментот на посетата имаше вкупно 36 осуденици и 11 прекршочно казнети од кои повеќето беа припадници на ромската заедница. Во кујната, трпезаријата, бањите и во собите во кои престојуваат осудените лица инвентарот беше релативно стар, но секаде беше чисто и средено. Иако оваа институција има поголем капацитет, во моментот на посетата во собите беа сместени по повеќе од 10 лица на што се пожалија и осудениците. Поплаки беа изнесени и на квалитетот на храната, а во однос на постапувањето на службата за обезбедување и остварувањето на правата и погодностите во рамките на Одделението, осудениците не изразија никаква поплака.

Здравствената заштита на осудениците редовно се контролира со тоа што двапати седмично во установата доаѓа медицинско лице. Осудените лица се работно ангажирани претежно на земјоделски работи во рамките на економијата, а по потреба извршуваат работи и во одделни институции во градот.

4. КАЗНЕНО - ПОПРАВНА УСТАНОВА ЗАТВОР ГЕВГЕЛИЈА

Затворот Гевгелија функционира како казнено-поправна установа од полуотворен вид со затворски дел и притвореничко одделение. Во оваа институција се извршува казна затвор до 3 години, мерка притвор определена од надлежен суд и казна затвор за сторен прекршок.

На денот на посетата престојуваа: 88 осудени лица, 13 прекршочно казнети и 16 притворени лица од кои 6 странски државјани.

Затворот функционира со 23 вработени од кои: директор и заменик-директор, 15 лица во службата за обезбедување, 1 воспитувач, 1 книговодител, 1 благајник, 1 економ, 1 готвач и 1 инструктор.

За редовно овозможување здравствена заштита на осудениците, во Затворот двапати седмично доаѓа лекар, по потреба и лекар специјалист, а

доколку е неопходно болното лице се пренесува во Медицинскиот центар во Гевгелија.

Службените лица истакнаа дека нема поголеми нарушувања на Куќниот ред и дека дисциплината е релативно добра.

Собите во кои се сместени осудените лица беа добро осветлени и чисти иако инвентарот е стар, а исто така и тоалетите и бањата беа функционални и чисти.

Од разговорот со осудените и притворените лица, констатирано беше дека во целина односот на службените лица е коректен и дека во таа установа нема појави на насилство, тортура или друг облик на нечовечно и понижувачко однесување, дека условите за престој, сместување, хигиена и храната ги задоволуваат минималните стандарди и се далеку подобри од другите затвори во Републиката.

Единствена забелешка на осудениците беше дека во Затворот нема библиотека и дека нема дневни списанија како во Казнено-поправниот дом "Идризово".

5. КАЗНЕНО - ПОПРАВНА УСТАНОВА ЗАТВОР БИТОЛА СО ОТВОРЕНО ОДДЕЛЕНИЕ ВО ПРИЛЕП

Посетата и увидот во Казнено - поправната установа Затвор "Битола", со Отвореното одделение во Прилеп извршена е со цел да се констатираат состојбите на почитувањето на уставните и законските права на прекршочно казнетите, притворените и лицата кои издржуваат казна затвор во таа установа.

Затворот Битола е установа од полуотворен вид и организациски е составена од сектори за: ресоцијализација, обезбедување, здравствена заштита и административен сектор. Во установата вработени се вкупно 76 лица од кои 4 се припадници на албанската заедница, а останатите Македонци. Во Отвореното одделение во Прилеп вработени се 26 лица.

Во моментот на посетата во установата престојуваа вкупно 77 лица од кои: 55 осудени, 6 прекршочно казнети и 16 притворени лица (35 Македонци, 5 Албанци, 4 Турци и 11 Роми). Осудените лица се класифицирани во: Полуотворено и Затворено одделение, Приемно отворено и Прекршочно одделение, а Отвореното одделение е лоцирано во Прилеп.

Казнено - поправната установа е пуштена во употреба на 17.07.1958 година со капацитет за 62 осуденици што е согласно пропишаните стандарди, односно за секое осудено лице има по 9м³ простор. Прекубројноста на осудените лица кои се наоѓаа во установата во однос на предвидениот капацитет сепак не беше толку голема за да предизвикува збиено и нехигиенско сместување и недостиг на приватност или преоптоварување на персоналот. Во истражниот дел на Затворот постојат 20 ќелии од кои 18 се користат за притворените лица, а 2 се користат како самици за осудениците кои ги кршат правилата на Затворот и им се изрекува дисциплинска мерка - упатување во самица. Во моментот на увидот немаше осуденици на издржување дисциплински казни. При посетата беше разговарано со неколку притворени лица и тие немаа забелешки во однос на постапувањето и односот на службените лица. Осудениците истакнаа дека им е овозможена секојдневна прошетка на чист воздух во траење од 1 час.

На повеќе видни места во установата беа поставени правила за постапување т.н. Куќен ред на установата во голем формат. По однос на Куќниот ред, директорот информираше дека е направен нов во согласност со новиот Закон за извршување на санкции и веќе е испратен за добивање согласност од Управата за извршување на санкции.

Осудените лица се сместени во соби во зависност од големината на просторијата со по 4, 5 до 10 кревети. Сите простории имаат прозорци доволно големи за протек на свеж воздух и овозможуваат доволна дневна светлина, а има и осветлување кое дозволува читање или други активности без предизвикување оштетување на видот.

Климатизација во собите нема. Собите при увидот беа чисти со уредно наместени кревети, средени, но со недоволен број на шкафови за сместување на личната облека на осудениците, поради што дел од облеката беше ставена во торби кои беа под или покрај креветите. За одржување на личната хигиена обезбедена е просторија обложена со плочки во која има лавабо со неколку чешми, но без топла вода. Во истата просторија има 3 тоалети само со писуари. Во подрумските простории има 3 тоалети со њц шолји и 3 туш кабини. Таму топла вода се користи во секое време и еден осуденик е посебно ангажиран за одржување на парното греење и котелот за капење кои се сместени во простории наспроти тоалетите и кабините. Капењето е дозволено двапати седмично, но доколку некое осудено лице поради работните активности сака и бара почесто капење, тоа му се овозможува.

Постелнината се менува еднаш на две седмици, а за одржување на хигиената на личната и интимната облека дозволено е, по барање на осудениците, самите да ја перат во установата. Установата располага со интимна облека и средства за лична хигиена што им се даваат на осуденици кои заради лошата социјална положба не се во состојба сами да ги набавуваат.

Храната се подготвува согласно Правилникот за таблиците, составот и енергетската вредност на прехранбените артикли со претходно составена и јавно објавена листа на јадење за цела седмица. Трпезаријата е пространа и опремена со шкафчиња за секој затвореник посебно во кои може да се чува храна купена или испратена надвор од установата. Кујната е чиста и снабдена со потребните апарати за припрема на оброците, а има и два магацини во кои се чува вишокот на храна, како и фрижидери за замрзнување или одржување. Во установата постои и кантина снабдена со основните хемиски и кондиторски производи кои можат да се купат по набавни цени. За овозможување спортување и рекреирање, во затворскиот двор има поставено стативи за мал фудбал и кошаркарски столб, а во посебна просторија има маса за пинг-понг и тегови за вежбање. Во посебна клупска просторија има телевизор со кабловска програма, а има и библиотека со поголем број на литературни дела од различни жанрови. Во затворените простории и во ходниците пушењето е забрането и Установата има обезбедено посебна просторија за пушење сместена во подрумскиот дел на објектот.

Приемното одделение, кое се користи и како затворено одделение, е просторија со 6 кревети опремена со 2 шкафчиња и мала маса со две столици, а има и телевизор и посебен тоалет со можност да се инсталира туш за капење. Затвореното одделение е просторија со 10 кревети, ниско двокрилно шкафче, отворени полици, маса со неколку столици и телевизор со кабловска програма. Веднаш до таа просторија има тоалет, туш и лавабо кои ги користат исклучиво осудениците од Затвореното одделение.

Во установата е вработен еден лекар и две медицински сестри со што на осудениците им се овозможува секојдневна здравствена заштита од 7 до 19 часот. Доколку некој осуденик има потреба од здравствена помош вон наведениот временски период тоа веднаш му се обезбедува со повикување на затворскиот лекар. Во моментот на увидот затворскиот лекар не беше во установата, па затоа разговаравме со медицинската сестра која истакна дека здравствената состојба на затворениците е релативно добра и дека здравствената амбуланта располага со сите потребни лекарства. Зависниците од наркотични средства се лекуваат со метадон терапија и вклучени се во проекти со кои превоспитно се дејствува врз нив. За хронично болните се води посебен здравствен картон, за секој осуденик кој побарал лекарска помош се води уреден дневник, а се води и посебна книга за издадени лекови за секој затвореник поединечно. При увидот во еден здравствен картон на осудено лице (по случаен избор) не постоеше податок за неговата здравствена состојба при приемот во установата. На прашањето зошто недостасува тој податок кој е изричито предвиден со закон, медицинската сестра одговори дека при приемот на осуденик задолжително се врши здравствен преглед со кој се утврдува здравствената состојба, особено видливите повреди кои се запишуваат во листата за прием и амбулантскиот протокол, но тие не се чуваат во здравствените картони на осудениците, туку во нивните досиеја, а по потреба се издава специјалистички упат и осуденикот се носи кај соодветен специјалистички лекар. Доколку тоа е по препорака на затворскиот лекар, трошокот е на товар на Буџетот на Републиката, но доколку таков преглед е на барање на осуденото лице прегледот е на трошок на осуденикот, а го одобрува директорот на Установата по претходно дадено мислење на затворскиот лекар. Стоматолошките услуги Установата ги овозможува со тоа што осудениците се носат на стоматолог кога ќе се пожалат на проблеми со забите.

Во ходникот на установата, пред дежурната соба е поставен телефон кој функционира со картичка и на осудените лица им е овозможено негово непречено користење. Како една од погодностите што Управата им ги дозволува и на осудениците во Затвореното одделение е користењето на телефонот во периодот кога се практикува прошетка на свеж воздух.

Осудениците имаат право да примаат посети од членовите на потесното семејство, за што е обезбеден посебен помал објект во дворот надвор од затворските простории. Согласно законските услови дозволени се и посети од други лица (адвокати, бранители, невладини организации, странски мисии, новинари и сл.).

Во моментот на увидот работно ангажирани осуденици надвор од установата беа 6 од кои 3 од Битола и 3 од Отвореното одделение во Прилеп. Во рамките на установата постојат неколку стопански единици. Една од нив е свињарската фарма за чие водење се ангажирани четворица осуденици. Од фармата се обезбедува месо за исхрана во установата, а вишокот се продава. Постои и столарска работилница во која се произведуваат гајби, а од големите дрва се прават греди. Во делот од градот наречен Горно Оризари се наоѓа стопанската единица - економат во која се произведуваат земјоделски производи.

Отвореното одделение во Прилеп се наоѓа на периферијата од градот и функцијата ја извршува во релативно нов и добро сочуван објект кој гледано во целина ги исполнува пенолошките стандарди за извршување на казната затвор.

Оваа установа е од полуотворен вид со капацитет од 126 кревети во која се сместени лица осудени на казна затвор до 3 години. Во Одделението вработени се вкупно 26 лица од кои: 1 раководител, 17 лица во службата за обезбедување, 2 во воспитната служба (психолог и социолог), 1 готвач, 3 администратори и 2 инструктори. Сите вработени се Македонци.

Во моментот на увидот во Одделението престојуваа вкупно 27 осудени лица од кои 24 осудени за кривични дела, а од нив: 18 Македонци, 2 Албанци и 4 Роми, како и 3 прекршочно казнети од кои 1 Македонец и 2 Роми.

Во разговор со раководителот на установата констатирано е дека дисциплината на осудените лица е релативно добра и дека нема поголеми нарушувања на Куќниот ред. Осудениците немаат забелешки на исхраната, како во однос на квалитетот, така и во однос на количината. Здравствената заштита е обезбедена со доаѓање на лекар еднаш седмично во установата, а по потреба болните осуденици се носат во Медицинскиот центар во Прилеп.

Просториите во кои се сместени осудениците се со големи прозорци со метални решетки и овозможуваат доволно дневна светлина и проветрување. Постои програма за третман на осудените лица определена согласно прописите која ја спроведуваат психолог и социолог. Има посебна просторија - занимална која е релативно добро опремена и во неа осудениците можат да го минуваат слободното време гледајќи телевизија, читајќи дневни списанија или играјќи друштвени игри. Состојбата на санитарните и просториите за хигиена е добра и постојано има топла вода за капење.

При разговорот осудениците не истакнаа никакви поплаки во однос на условите за сместување, исхраната, односот на службените лица, ниту во однос на користењето на правото на телефонски разговори, посети и користење слободни денови.

6. КАЗНЕНО - ПОПРАВНА УСТАНОВА ЗАТВОР ТЕТОВО

Овој затвор е установа од полуотворен вид со сместувачки капацитети изградени пред повеќе години, со исклучок на доградбата на новите простории за осудените лица.

Во Затворот функционира одделение за осудени лица и одделение за извршување на мерката притвор. Фактот што станува збор за многу стари објекти укажува на постоење несоодветни услови за сместување и престој на осудениците поради што до израз доаѓаат нехигиенските услови кои можат негативно да се одразат на здравствената состојба на осудените, а ако на тоа се додаде и несоодветната и недоволна опременост со потребен инвентар, како и неадекватната исхрана, неспорна е констатацијата дека овој затвор во никој случај не ги исполнува пенолошките стандарди за извршување на казната затвор.

Ваквите состојби без исклучок се однесуваат на сите одделенија во установата во кои недостасува потребен инвентар, а постоечкиот е речиси целосно амортизиран.

Иако во моментот на посетата просториите во кои се сместени осудените и притворените лица беа релативно чисти, а креветите опремени со нова и чиста постелнина, очигледно беше дека несоодветната димензија на прозорците не овозможува доволно осветлување и проветрување.

Од разговорот со директорот произлезе дека Затворот нема вработен готвач, па за исхраната се грижи осуденик. Иако за таа цел во повеќе наврати било побарано одбрение за вработување на таков кадар барањето сепак не е одобрено. Иста е состојбата и со здравствената заштита бидејќи Затворот нема вработено ниту лекар, ниту медицинска сестра - кадри кои се неопходни за установа од ваков вид. Поради тоа здравствената заштита осудените и притворените лица во оваа установа ја добиваат од лекар ангажиран со договор за дело, а за итни и потешки случаи се ангажира службата за итна медицинска помош од Медицинскиот центар во Тетово.

Во моментот на посетата бројот на вработените во Затворот изнесуваше вкупно 19 лица од кои: директор и негов заменик, 10 лица во службата за обезбедување, 1 психолог, 2 лица во службата за прием и отпуст, 1 лице за финансии и сметководство, 1 архивар и благајник, 1 секретар за канцелариско работење и 1 референт за набавка. Од вкупниот број вработени 12 се Македонци, а 7 се припадници на албанската заедница.

На денот на посетата во Затворот имаше вкупно 58 осудени лица од кои: 44 Албанци, 6 Македонци, 5 Роми и 3 Турци, а притворени лица имаше 9 од кои 8 припадници на албанската и еден припадник на ромската заедница.

Во непосредниот разговор со осудениците особено незадоволство беше изразено од односот на директорот на Затворот и социјалниот работник поради нивното одбивање да соработуваат со осудениците што предизвикувало непотребна нервоза. Големи забелешки имаше и на едноличната исхрана, недавањето соодветна правна помош од страна на службените лица, немањето соодветна просторија за посети поради што посетите понекогаш се остварувале на отворено, но не помало незадоволство беше искажано и поради нееднаквиот третман на осудениците во однос на користењето на правата и погодностите. Осудениците искажаа незадоволство и поради тоа што се принудени самите да се снаоѓаат за одржување на општата хигиена во Затворот, како и на личната хигиена бидејќи воопшто не им се доделуваат неопходните средства за хигиена. Сепак беше изразено големо задоволство од постапувањето на припадниците на Службата за обезбедување.

Критиките директорот на Затворот категорично ги негираше, а причината за одредените слабости и негативни состојби ја припиша на недоволната екипираност со неопходен кадар, недостатокот на финансиски средства кој во однос на претходната година бил речиси преполовен што не било доволно за покривање на основните потреби на установата, особено во однос на задоволување на прехранбените потреби на осудениците.

7. КАЗНЕНО - ПОПРАВНА УСТАНОВА ЗАТВОР ОХРИД

Казнено-поправната установа Затвор Охрид всушност претставува малолетнички затвор во која се сместени осудени лица на кои со правосилна судска одлука им е изречена казна малолетнички затвор.

Во моментот на посетата во Затворот казна малолетнички затвор издржуваа вкупно 28 малолетни осуденици, од нив 2 странци и 14 притвореници (12 Македонци, 7 Албанци, 2 Турци, 6 Роми и 1 Србин).

Во установата има вработено вкупно 29 лица: директор и негов заменик, 4 административни работници, 1 готвач, 1 референт за прием, 2 лица во превоспитната служба и 19 во службата за обезбедување. Од вкупниот број вработени 4 се Албанци, а останатите Македонци.

При посетата и увидот во оваа установа беше разговарано со директорот и со дел од осудениците при што беше констатирано дека условите во кои се издржуваат казните не отстапуваат многу од условите во другите казнено-поправни установи во Републиката.

Сепак може да се каже дека условите за престој и хигиената во спалните и заедничките простории во оваа установа иако не се на ниво пропишано со меѓународните правила сепак ги задоволуваат минималните потреби.

Осудениците се сместени во шест соби од кои две се за работно ангажираните лица. Собите се опремени со шест метални кревети кои се уредно наместени, со чиста постелнина, варосани ѕидови и секој осуденик има посебна метална касета за чување лични работи. Прозорците во просториите се големи, со решетки и овозможуваат добро осветлување и природно проветрување.

Во поглед на хигиената беше констатирано дека се одржува редовно двапати месечно. Управата на Затворот на осудениците им дава средства за хигиена, а тоалетот и бањата биле неодамна реновирани и беа чисти, уредни и функционални.

Во кругот на Затворот пред Притвореничкото одделение има двор за прошетки каде има и посебни санитарни простории за притворените лица.

Притворените лица се сместени во простории за извршување на мерката притвор во кои има по три метални кревети и чисти, варосани ѕидови. Во разговорот притворените лица истакнаа дека немаат никакви забелешки во поглед на условите за сместување во оделението, храната и однесувањето на лицата од службата за обезбедување, дека редовно им се овозможуваат прошетки, примаат пакети од дома, дека се капат еднаш седмично, а топла вода има секогаш.

Во притвореничкиот дел има и соба за распит и за средба на осуденикот со адвокат која е поделена со плексиглас.

Во поглед на видот и квалитетот на храната притворените и осудените лица немаа забелешки, а здравствената заштита им е обезбедена како и во повеќето други установи со лекар ангажиран со договор за дело кој во Установата доаѓа двапати седмично, но и по потреба на повик од Управата на Затворот.

Во Затворот има и занимална во која осудениците минуваат дел од слободното време каде што гледаат телевизија со кабелски програми, читаат дневни списанија, а во близината има и посебна просторија за пушачи.

Од разговорите со дел од осудените лица беше забележано дека однесувањето на службата за обезбедување е коректно и нема никакви проблеми во таа смисла, односно нема случаи на тортура или друг облик на насилство од страна на персоналот.

8. КАЗНЕНО - ПОПРАВЕН ДОМ ОД ОТВОРЕН ВИД СТРУГА

Во оваа казнено-поправна установа од отворен вид, на издржување затворска казна се наоѓаат лица на кои им е изречена казна затвор за полесни кривични дела до 2 години од страна на основните судови во: Охрид, Струга и

Дебар, како и осудени лица за сторни казнени дела од небрежност со изречена казна затвор во времетраење од 3 до 5 години. Видот на установата укажува дека казните со кои се соочуваат оваа категорија лица се помали во однос на лицата сместени во другите казнено-поправни установи.

Во моментот на посетата во Домот имаше вкупно 55 осуденици од кои: 28 Македонци, 19 Албанци, 2 Муслимани, 2 Турци, 1 Ром, 2 Египќани и 1 Црногорец.

Вработени има вкупно 16 лица од кои: 2 функционери, 8 лица во службата за обезбедување, 4 во превоспитната служба и 2 лица во правно-финансиската служба. Од вкупниот број вработени 8 се Македонци, 6 Албанци и 2 Власи.

Во Казнено-поправниот дом Струга постои полиберален режим кон осудените лица од кои околу 20 осуденици се работно ангажирани надвор од установата, а дел и во затворската економија. Работно ангажираните осуденици добиваат соодветен паричен надоместок за работниот ангажман од кој осуденикот добива 70%, а останатите 30% му се задржуваат во вид на заштеда. На осудениците им се овозможува и користење на повеќе погодности.

Во однос на условите за сместување и престој беше констатирано дека и оваа установа има потреба од преземање мерки за санација на просториите во кои се сместени осудениците, особено занималната која беше во многу лоша состојба најмногу прати тоа што таванот беше оштетен и имаше видливи траги од протекување вода.

Здравствената заштита е организирана на истиот принцип како и во другите затвори, односно за здравјето на осудените лица се грижи лекар ангажиран по основ на договор за дело кој во Домот доаѓа еднаш седмично.

Покрај занималната во која има телевизор и маса за пинг-понг во установата има и просторија за посети во која има и кантина.

Во разговорот со осудениците беше констатирано дека нема никаков проблем со: исхраната, хигиената, однесувањето на службата за обезбедување и остварувањето на правата и погодностите утврдени со позитивните прописи. Исто така беше очигледно дека нема примена на сила, тортура или друг облик на насилничко, нечовечко или понижувачко однесување.

9. ВОСПИТНО - ПОПРАВЕН ДОМ ТЕТОВО

Воспитно - поправниот дом Тетово од 26.12.2001 година лоциран е во објект во состав на Казнено - поправната установа Затвор Скопје.

Веднаш може да се забележи дека се работи за објект кој не ги задоволува пенолошките стандарди и дека во такви услови е тешко да се спроведува воспитно-поправниот процес спрема малолетните лица.

Објектот е сместен во продолжение на затворската трпезарија, одделен со импровизирана метална ограда која може да се поместува. Објектот се состои од приземни и простории на кат. Во приземјето е управата на Домот, но има и: стражарница, просторија што ја користи лекарот, работилница, кујна, просторија што истовремено врши функција на трпезарија, училница и библиотека, просторија во која има 2 туш кабини, пералница и сушилница. На горниот кат има 7 спални и 2 санитарни простории.

Спалните, кои се наоѓаат на горниот кат, се опремени со железни кревети на кои постелнината беше чиста, но стара и дотраена. Во собите има шкафови, а

прозорциите имаат стандардна големина која овозможува светлина и природна вентилација. Во спалните малолетниците се распоредени без оглед на националната припадност. Санитарните простории ги задоволуваат основните стандарди, но не се доволни во однос на бројот на малолетниците.

Функцијата на трпезарија, библиотека и училница во Домот ја има една иста просторија во која се импровизира намената во зависност од потребите поради што е потребно итно проширување, односно обезбедување посебни простории со соодветни намени. Кујната е чиста и уредна, поплочена, но мала. Храната за малолетниците се подготвува во кујната на Казнено - поправната установа Скопје, а потоа се носи во Домот.

Штитениците на Домот сами се грижат за хигиената, а хигиенските средства ги добиваат редовно.

Работилницата е опремена со основните алати, но може да се забележи дека би се користела повеќе доколку се вложи во нејзино доопремување и просторно проширување, односно во тој случај практичната обука би била поквалитетна.

Спортските активности се изведуваат на игралиште со еден кош кој се наоѓа на платото пред објектот, а фудбалското игралиште е во продолжение пред објектот. Истото игралиште се користи и за спортските активности на осудените лица од Затворот Скопје. Поради тоа, односно заради мешањето на малолетните со возрасните осуденици нема услови за нормално одвивање на спортските активности. За да се избегнат меѓусебните контакти и влијанието врз малолетниците, како и евентуалните конфликти спортските активности се одвиваат под постојан зголемен надзор од службата за обезбедување.

При увидот беше разговарано со малолетниците кои истакнаа дека се задоволни од нивниот третман, од исхраната и од односот на службените лица, но сметаат дека треба да им се дозволат почести викенди и отсуства.

Во моментот на посетата во Воспитно - поправниот дом Тетово имаше 17 малолетници од кои: 4 Македонци, 4 Албанци, а останатите беа припадници на ромската заедница. Капацитетот на Домот е 25 кревети.

Воспитно - поправниот дом функцијата ја извршува преку приемно одделение, прва воспитна група, втора воспитна група, одделение со засилено педагошко влијание и просторија за дисциплинска мерка.

Во Домот се вработени 41 лице од кои 39 се во редовен работен однос, а 2 се ангажирани со договор за дело. Од вкупниот број вработени 6 лица се Албанци, а останатите Македонци. Со Домот раководи директор и заменик - директор, има 3 раководители на одделенија, 1 заповедник и 1 командир. Во Домот кој функционира во Затворот Скопје организирана е превоспитна, надзорна, инструкторска и медицинска служба, а во Тетово сместена е управата, односно управно-финансиската служба. Во инструкторската служба вработени се 8 лица, во превоспитната 8, во надзорната 17 лица, 1 лекар, 1 магационер, а останатите вработени се во администрацијата на Домот.

Малолетните лица во Воспитно - поправниот дом се упатуваат по изрекувањето на воспитната мерка - упатување во воспитно - поправен дом со донесување правосилно решение со упатен акт. Воспитната мерка е со времетраење од 1 до 5 години.

По доаѓањето во Домот малолетникот еден месец престојува во Приемното одделение и во тој период е под опсервација на стручните лица, а потоа се

изработува програма од стручниот тим и малолетникот се распоредува во соодветната воспитна група.

Во Домот основното образование е задолжително, односно секој малолетник мора да заврши основно образование, а т. н. подготвителна настава ја водат наставници од ОУ “Макаренко” од 11 до 13 часот секој работен ден.

Малолетниците кои биле запишани во средно училиште образованието го завршуваат вонредно со полагање испити, а истата процедура се применува и за оние лица кои првпат се запишуваат во средно училиште.

Со цел да бидат егзистенцијално обезбедени по истекот на воспитната мерка, како и заради нивно прилагодување и социјализирање во натамошниот живот, за време на извршувањето на воспитната мерка малолетниците можат да учат и занает. Практичната обука се изведува во текот на 18 месеци и малолетникот добива уверение за завршен занает.

Малолетникот може да биде ангажиран и надвор од Домот, а за неговата работна ангажираност се известува судијата кој треба да има увид во движењето на малолетникот.

Во Домот лекарските прегледи ги врши доктор двапати седмично. Доколку има потреба, односно ако станува збор за итен случај малолетното лице се носи во здравствена организација во градот. Медикаменти има доволно и нема проблеми при нивната набавка.

Доколку во текот на извршувањето на воспитната мерка малолетникот направи прекршок се спроведува дисциплинска постапка. За таа цел се изготвува пријава, мислење за малолетникот и за сторениот прекршок дава воспитувачот, за здравствената состојба се произнесува лекарот, а за прекршокот изјава дава и малолетникот. Видот и времетраењето на дисциплинската казна ја одредува директорот.

За време на престојот во Домот малолетникот има право на посета, а со одобрение може определено време од денот да помине и надвор од Домот. Исто така, по истекот на 4 месеци од изречената воспитна мерка ако се прилагоди на животот во Домот и се однесува согласно законските стандарди, на малолетникот му следува и одредена погодност: викенд, наградно отсуство или редовно отсуство. Доколку малолетникот избега од Домот или при дозволеният викенд или отсуство не се врати назад во определеното време, Воспитно - поправниот дом ги известува Министерството за внатрешни работи и судот.

По истекот на 6 месеци од престојот во Домот, стручниот тим на Воспитно - поправниот дом изработува извештај за судот во кој се елаборира однесувањето на малолетникот во текот на престојот, односно прифаќањето на мерката.

По завршувањето на воспитната мерка, односно програмата Воспитно - поправниот дом контактира со Центарот за социјални работи и со судот за укинувањето или истекот на мерката.

Имајќи ги предвид сознанијата добиени при посетата од разговорот со службените и малолетните лица, се наметнува заклучокот дека условите за работа се тешки и несоодветни. Посебно загрижува фактот дека Домот е сместен во објект кој е во состав на Затворот Скопје и контактите помеѓу малолетниците и осудените лица се секојдневни и покрај постојаниот и зголемен надзор од страна на службените лица. Просторните услови овозможуваат мешање на популацијата од двете установи, што е спротивно на законот и на меѓународните стандарди од оваа област. Објектот не ги задоволува основните потреби бидејќи една просторија истовремено претставува училница, трпезарија и библиотека, односно

не може да ги задоволи основните стандарди истовремено, а нема ни соодветна амбуланта, туку само една просторија што докторот ја користи за рутински прегледи на малолетниците.

Затоа неопходно е преземање мерки за дислоцирање на Воспитно - поправниот дом и создавање услови во кои непречено ќе се одвиваат активностите бидејќи работата со малолетни лица претставува специфична и тешка задача.

КОНСТАТАЦИИ ОД ИЗВРШЕНИТЕ ПОСЕТИ

Пенитенцијарниот систем во Република Македонија гледано во целост не функционира во согласност со стандардите утврдени со Законот за извршување на санкциите и меѓународните норми. Иако на нормативен план извршувањето на санкциите е засновано на начелата на хуманост, морални вредности, правичност и почитување на човековата личност и достоинство, во практиката надлежните институции задолжени за спроведување на законот како да ја заборавиле оваа категорија на граѓани не водејќи вистинска грижа за остварувањето на нивните слободи и права. Ваков впечаток Народниот правобранител стекна од посетите и увидот во казнено-поправните и воспитно-поправните установи во Република Македонија бидејќи констатира дека :

1. Состојбата со просторните услови во кои функционираат казнено - поправните установи е загрижувачка. Очигледно е дека не се одвојуваат финансиски средства за подобрување на условите за престој на осудените и притворените лица. Иако има случаи на инвестициски активности во некои казнено - поправни установи (пр. во Казнено-поправен дом “Идризово” дел на Затвореното одделение и објектот во кој функционира амбулантата, во Затвор Тетово нов дел за ноќевање на осудените лица и др.) неспорна е констатацијата дека и покрај ограничените буџетски средства отсуствува идеја за доследна примена на одредбите на членовите 102 и 103 од Законот за извршување на санкциите и одредбите 15 и 16 од Европските затворски правила.

2. Кадровската состојба во казнено - поправните установи не е задоволителна иако во текот на 2006 година се вработени, односно преземени лица од Армијата на Република Македонија кои се соодветно распоредени по установи и служби. Исто така неспорно е дека преземените работници не поминале никаква обука за работа во казнено-поправна установа или со осудени лица.

3. Отсуствува организиран облик на стручно усовршување и обука на вработените во казнено - поправните установи иако со член 67 на Законот за извршување на санкциите, е утврдено основање центар за обука во состав на Управата за извршување на санкциите.

4. Особено загрижувачко е нефункционирањето на правната процедура во казнено - поправните установи бидејќи правните средства кои со закон им стојат на располагање на осудените лица не се користат редовно.

Имено, со одредбите на членовите 166 - 173 од Законот за извршување на санкциите, е уредена заштитата на правата на осудените лица со употреба на правни средства, меѓутоа при посетите на установите во разговорите со

осудениците и од увидот во стручните досиеја не беше забележано дека осудениците писмено или усно на записник подесуваат поплаки, дека по поплаките е постапено и дека е даден одговор, ниту пак дека на осудениците им е овозможено поднесување, односно доставување поплака до друга институција.

5. Иако во мал обем забележана е употреба на средства за присилба од страна на вработените во службите за обезбедување спрема осудените лица во функција на одржување на редот и мирот и почитување на законските и обврските од Куќниот ред на установите (Отворено одделение Велес на Казнено-поправен дом “Идризово” и Затвор Гевгелија). Сепак, при постапувањето со осудените и притворените лица не се применува насилство, тортура или друг облик на нечовечно и нехумано постапување и казнување.

6. Воспитно-поправниот дом Тетово функцијата ја извршува во услови кои не соодветствуваат со пенолошките стандарди бидејќи функционира во кругот на Затворот Скопје што претставува пречка за вистински превоспитен процес на малолетните лица кои дошле во судир со законот.

7. Општа констатација е дека поголемиот број казнено-поправни установи со исклучок на казнено-поправната установа Затвор Штип и Отвореното одделение на Затвор Битола во Прилеп, притворените лица мерката притвор и осудените лица затворската казна ја издржуваат во нехумани услови. Лошата состојба поради руинираниот и дотраен мебел, присуството на лебарки, недоволната хигиена, осветлување и свеж воздух, присуството на влага и спиењето на под и во ходници го нарушуваат човековото достоинство и се во спротивност со пенолошките стандарди за современи услови за престој, соодветни хигиенски услови и заштита на здравјето на оваа категорија граѓани.

8. Количината и квалитетот на храната за притворените и осудените лица е недоволна и несоодветна бидејќи за главните оброци најчесто се подготвуваат три прехранбени продукти: грав, компир и макарони. Евидентен е и недостиг на потребниот прибор за исхрана, а во трпезариите недостасува и инвентар (столови и маси).

9. Недостасува облека, обувки и постелнина чие одржување не е на задоволително ниво и најчесто е на товар на притворените и осудените лица;

10. Одржувањето на личната хигиена на осудените и притворените лица е загрижувачка, а поради неисправност на бојлерите осудениците се принудени да затоплуваат вода на грејни тела во спалните соби.

11. Комуникацијата со надворешниот свет (телефонирање, прием и праќање писма и сл.) е на задоволително ниво, но постои ограничување утврдено со куќниот ред оваа можност осудените лица да ја користат само во попладневните часови.

12. Спортските и забавните активности се сведени на минимум поради недоволниот број спортски реквизити и технички помагала, но постои и индолентност на службените лица за организирање соодветни активности.

13. Поради објективни, но и субјективни причини на осудените лица не им е обезбеден работен ангажман. Има состојби (Затвор Тетово, Затвор Битола, Казнено-поправниот дом “Идризово”) каде поголем број на осудени лица не се работно ангажирани. Од друга страна пак, на работно ангажираните не им се исплаќа паричен надоместок, ниту им е овозможено дополнително одржување на личната хигиена.

14. Во казнено-поправните установи, со исклучок на Казнено-поправниот дом “Идризово”, Воспитно-поправниот дом Тетово, Затвор Битола и Затвор Скопје

нема вработен медицински персонал, па здравствената заштита се организира со склучување договори со медицинските центри или со приватни здравствени установи. Во однос на здравствената заштита особено загрижувачка е состојбата со осудените лица зависници од опојни дроги. За поздравување се напорите на управата на Казнено-поправниот дом “Идризово” за систематско надминување на проблемот со третман на оваа категорија пациенти.

ПРЕПОРАКИ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА СОСТОЈБИТЕ

Имајќи ги предвид констатираните состојби за функционирањето на казнено - поправните и воспитно - поправните установи во Република Македонија и прашањата поврзани за натамошно унапредување на состојбите и заложбите за отстранување на воочените пропусти, Народниот правобранител смета дека во наредниот период потребно е да се преземат следните итни и неопходни мерки и активности:

1. Доследно спроведување на законската регулатива за функционирањето на казнено-поправните и воспитно-поправните установи, при што задолжително да се почитуваат правата на осудените и притворените лица.

2. Дислокација на Воспитно - поправниот дом Тетово од кругот на Затворот Скопје и негово функционирање согласно утврдените стандарди за малолотните сторители на казнени дела.

3. Реорганизација на мрежата на казнено - поправните установи, согласно одредбите на Законот за извршување на санкциите и преземање мерки за намалување на прекубројноста во Казнено-поправниот дом "Идризово" со осудени лица и во Затворот Скопје со притворени лица.

4. Кадровско екипирање на службите во казнено-поправните и воспитно - поправните установи со спроведување на принципот на правична и соодветна застапеност на припадниците на заедниците и на лица од женски пол со доследна примена на нормативните стандарди содржани во Законот за извршување на санкциите кои се однесуваат на условите за вработување, особено за именувањето на раководниот кадар.

5. Донесување план за инвестициски активности за подобрување на просторните услови за престој на осудените лица, особено на санитарните простории и набавка на опрема за осовременување на условите за работа.

6. Востановување организирана форма на здравствена заштита на осудените лица со вработување лекари и друг медицински персонал во установите во кои недостасува таков кадар и редовна набавка на медицинска опрема и медикаменти.

7. Осовременување на работата на стопанските единици кои функционираат во состав на казнено - поправните и воспитно - поправните установи и создавање предуслови за работно ангажирање на осудените лица.

8. Задолжително востановување систем на едукација и обука на персоналот вработен во казнено - поправните и воспитно - поправните установи, особено од аспект на познавањето и примената на домашното законодавство и меѓународните стандарди од областа на извршувањето на санкциите.

9. Континуирано вршење на утврдената надзорна функција од страна на надлежните органи определени со Законот за извршување на санкциите и задолжителна соработка со Народниот правобранител.

10. Задолжителна примена на инструментите за заштита на правата на осудените лица од страна на управата, односно редовно евидентирање на сите настани и овозможување на осудените да поднесуваат поплаки до надлежните институции, согласно одредбите на Законот за извршување на санкциите.

11. Подобрување на исхраната на осудените лица со обезбедување разновидна и доволно калорична храна.

12. Набавка на реквизити и создавање услови за подобрување и зголемување на рекреативните и спортските активности на осудените лица.